

Mirjana Nikolić

LOKALNI – KOMERCIJALNI RADIO U ŠVAJCARSKOJ

LOKALNI RADIO – EVROPSKA ISKUSTVA

Na teorijskim prepostavkama i empirijskim istraživanjima Kaca i Lazarsfelda sedamdesetih godina ovog veka, u čitavoj Evropi dolazi do naglog razvoja lokalnih medija, uključujući i lokalne radio-difuzne organizacije. Lokalno komuniciranje, kao vrsta javne i masovne informacijske interakcije, ujedinjuje i struktuirala slušalački auditorijum lokalnih zajednica. Kriterijumi povezivanja recipijenata, u ovoj vrsti razmene poruka, su različiti, od geografskih (stanovnici čitavog grada, dela grada, opštine) do onih koji su vezani za pojedinačne ili grupne interese.

Zbog usmerenosti lokalnih medija, radio-stanica, na procentualno manji deo stanovništva, njihova slušanost i čujnost je znatno manja u odnosu na državne, nacionalne stanice. Međutim, ova karakteristika nije njihov "nedostatak", pošto su efekti lokalnog komuniciranja celovitiji u odnosu na efekte koje ostvaruju glomazni, državni aparati.

Lokalne radio-stanice su nosioci demokratskih tendencija, mediji putem kojih se artikulišu problemi i sprovode aktivnosti ka njihovom razrešenju, na načine bliske lokalnoj zajednici.

Evropska iskustva u oblasti ovog oblika radio-difuzije veoma su raznovrsna u zavisnosti od društveno-političkih, ekonomsko-socijalnih i kulturno-istorijskih prepostavki. Ono što bi bio zajednički imenitelj brojnih evropskih lokalnih radio-stanica je:

- potreba za preispitivanjem mesta i uloge nacionalnog radija;
- sublimiranje zadataka, ciljeva i efekata delovanja regionalnog i lokalnog radija i
- definisanje mesta i uloge lokalne radio-difuzije u odnosu na komercijalnu dimenziju i političko-partijske prilike u državi¹.

1 Milan Lučić: *Lokalni radio – evropska iskustva*, Zajednica radio-difuznih organizacija SAP Vojvodine i Informativni centar Sombor, Sombor, 1990.

Velika Britanija

U oblasti lokalne radio-difuzije u Velikoj Britaniji je zastupljen dualni model.

Sa jedne strane su lokalne radio-stanice osnovane od strane BBC-ja (British broadcasting corporation, BBC). Nacionalna i lokalna mreža funkcionišu paralelno, okupljajući starije i konzervativnije slušalačke grupe.

Osnivač nezavisnih lokalnih radio-stanica je IBA (Independent Broadcasting Authority), organizacija koja je na sebe preuzeila zadatak da pravilno pozicionira stanice u lokalnim sredinama. Akcenti pri osnivanju stanica stavljaju se na potrebe opštine, lokalne zajednice. Ovakvi programi su u samom startu namenjeni mlađim, progresivnijim slušaocima, koji su brojčano u manjini, ali koji aktivno učestvuju u njima. Nezavisne lokalne radio-stanice su suočene sa brojnim problemima od kojih se izdvajaju: visoki tehnički kriterijumi, limitirano vreme trajanja komercijalnih programa i visoka cena licence za emitovanje.

Treću kategoriju predstavljaju radio-stanice osnovane na Univerzitetima, u bolnicama i sličnim mestima².

Nemačka

Etar iznad Nemačke je prezasićen brojnim lokalnim radio-stanicama, u najvećem broju komercijalnih. Mnoge od njih karakteriše krajnje beznačajan koncept u odnosu na potrebe i želje lokalne zajednice. U širokoj lepezi organizacionih modela ovih stanica izdvajaju se:

- nacionalne,
- pokrajinske i
- regionalno – lokalne radio-stanice.

U rešenju brojnih finansijskih problema u oblasti lokalne radio-difuzije rešenja se traže u nekoliko pravaca. Kao prvo sve je prisutniji fenomen supstitucije lokalizacije regionalizacijom, preuzet od nacionalnog radija. U situaciji u kojoj se u toku dana programi nacionalnih radio-stanica, dakle moćnih sistema, cepaju na posebne programe namenjene pojedinim regionima, nema razloga da ova praksa ne bude podržana od strane osnivača i vlasnika lokalnih radio-stanica. Drugo rešenje, sa ciljem optimalizacije lokalne radio-difuzije, je stvaranje asocijacije lokalnih stanica, koje dele tehničke kapacitete i frekvenciju, čime znatno smanjuju troškove poslovanja, ali ograničavaju vreme svog programskog delovanja. Treći model se bazira na saradnji klubova i

2 Iako se podvode pod pojam lokalnih radio-stanica ovi organizacioni oblici pre bi se mogli svrstati u kategoriju internih stanica i programa.

organizacija koje osnivaju lokalne radio-stanice, a ne raspolažu potrebnim finansijskim sredstvima, sa kompanijama koje ih finansijsko-tehnički podržavaju. Ovakve simbioze su vrlo uspešne, mada je često veoma teško jednim programom istovremeno odgovoriti brojnim zahtevima: lokalnih zajednica, osnivača, sponzora i kompanija koje su uložile sredstva.

Iz svega rečenog možemo zaključiti da je u Nemačkoj prihvaćena orijentacija ka lokalno – regionalnoj radio-disfuziji, kao bitnom faktoru opšte demokratizacije. Definitivna rešenja još uvek nisu iznađena, već se za najoptimalnijim traga.

Francuska

Organizacija radio-disfuzne mreže u Francuskoj ostvaruje se na dva nivoa: nacionalnom i regionalnom, odnosno lokalnom nivou. Nacionalna mreža ima ukupno šest programa u Francuskoj i četiri izvan nje. Što se tiče regionalnog i lokalnog nivoa u okviru Radio Fransa (Radio France) egzistira 36 javnih – regionalnih radio-stanica, zatim osam mreža lokalnog radija sa oko 700 stanica i oko 800 privatnih radio-stanica. Osamdesetih godina javljaju se pokušaji za uvođenje više reda u ovako anarhično stanje, time što su stanicama dodeljene dozvole za rad i što im je predloženo da se odreknu komercijalizacije zarad oskudne, državne, finansijske pomoći.

Program najvećeg broja lokalnih, komercijalnih radio-stanica sveden je na vesti i muziku, pri čemu je ovakva koncepcija direktna antiteza suštini lokalnog radija. Zato se kao vrsta eksperimenta pojavljuju "enerdži" (energy) lokalne radio-stanice, nosioci kampanja o slobodi izražavanja, stanice koje se veoma dobro čuju i koje u svom programu objedinjuju muziku, reklame i informacije, ali profilisane prema potrebama i strukturi lokalne sredine.

Holandija

Holandija pripada evropskim zemljama koje su među prvima zahvaćene demokratizacijom i decentralizacijom u oblasti radio-disfuzije.

Promene u programu nacionalnog radija susrećemo još 1966. godine, da bi se nastavile pojavom brojnih piratskih i kablovskih radio-stanica. U početku se insistiralo da novi tipovi regionalnih i lokalnih programa budu koncipirani u skladu sa opštim interesima, sastavljeni od vesti, muzike i obrazovnih programa. Kasnije se otišlo korak dalje u smislu pravljenja izrazitije distinkcije između regionalnog i lokalnog radio-programa i insistiranju da svaka zajednica ima svoj lokalni program, koji će verno prikazati njen socijalni i kulturni život. Reklamiranje i komercijalizacija su u početku bili zabranjeni, da bi se kasnije dozvolili, u malom obimu i uz saradnju sa lokalnom štampom. Konačno 1991.

godine reklamiranje je u potpunosti odobreno, i uz sredstva fondova i sponzora, postalo glavni način finansiranja lokalnih radio-stanica³.

Lokalne radio-stanice u Evropi razvijale su se, od sedamdesetih godina na ovamo, pod uticajem opštih trendova, ali uz karakteristične specifičnosti od zemlje do zemlje. Osnovne sličnosti i razlike među njima mogu se istraživati kroz analizu:

1. sadržaja programa,
2. oblika organizacije programa i ukupnog rada stanice,
3. ciljnih slušalačkih grupa, kojima se program obraća,
4. odnosa prema nacionalnim medijima, prvenstveno radiju i televiziji i
5. karaktera odnosa prema lokalnoj zajednici i njenim institucionalnim i personalnim konstitutivnim elementima⁴.

Makroorganizaciona pitanja radio-difuzije u Švajcarskoj

Švajcarska je država konfederalnog uredenja u čijem sastavu egzistira 26 kantona, podeljena na četiri jezička područja: nemačko (74%), francusko (20%), italijansko (5%) i retoromansko (1%).

Najbitniji dokument u istoriji radio-difuzije u Švajcarskoj donet je 24. februara 1931. godine, kada je ovaj resurs stavljen u nadležnost zajednice pošta i železnice, odnosno kada je došlo do osnivanja Švajcarske nacionalne radio-televizije (Societe Suisse de radiodiffusion et televisiona – SSR). Suštinski to je preduzeće "prve vrste", koje nosi najraznovrsniju ponudu informativnih, kulturno-umetničkih i zabavnih sadržaja, na bazi jezičke ravноправности različitih naroda. U radu ove nacionalne organizacije za informisanje i komunikaciju, akcenti su na: afirmaciji nacionalnih vrednosti, zadovoljenju potreba auditorijuma, bez insistiranja na ostvarenju profita, permanentnom i stručnom istraživanju publike, kredibilitetu informacija, primeni novih tehnika i tehnologija, fleksibilnosti i brizi o profesionalnoj etici.

Nacionalna radio-televizija Švajcarske je organizovana kao integralna zajednica pet samostalnih celina: Radio-televizija za nemački i retoromanski deo Švajcarske (RDRS – radio und Fernsehgesellschaft der ratoromanischen Schweiz); Radio-televiziju za francuski deo Švajcarske (Societe de radio-television suisse romande); Radio-televiziju za italijanski deo Švajcarske (Societa cooperativa per la radiotelevisione nella Svizzera italiana); Radio-televiziju za romanski deo Švajcarske (Cuminanza rumantsch radio e televisum) i Inter-

3 Nacionalni radio u Holandiji se finansira 60% od slušalaca i 40% od reklama, dok regionalni svoje troškove pokriva 100% od regionalnih taksi.

4 *Lokalni radio u Evropi*, Zbornik, Džon Libej, Velika Britanija, 1992.

nacionalni radio Švajcarske (Radio suisse internationale). Koordinator njihovog rada je Centralni savet, veće (Conseil central) sa generalnim direktorom i sedištem u Bernu⁵.

Sa opštim trendom decentralizacije, od 1961. godine, pojavljuju se neki oblici regionalnih programa. Svako jezičko područje je dobilo po dve radio-stanice, od kojih je jedna emitovala folk i pop muziku, a druga sadržaje iz kulture i klasičnu muziku.

Od 1982. Vlada započinje sa praksom izdavanja dozvola za eksperimentalno emitovanje programa čime započinje ekspanzija lokalne radio-difuzije. Ograničenja propisana od strane države odnosila su se na domet stanica (u gradovima samo 10 km, na selu nešto više); prisustvo reklama u programu (na početku samo 10, kasnije 20 minuta propagande tokom čitavog programa); zabrana reklamiranja proizvoda kakvi su alkohol, cigarete... Prve lokalne radio-stanice morale su da posluju kao neprofitabilne organizacije čija se eventualna zarada mora preinvestirati u druge lokalne medije.

Posle 1983. godine, ideja o lokalnim radio-stanicama je veoma pozitivno prihvaćena, naročito od strane Nemačke zajednice i mladih slušalaca u rasponu od 15 do 20 godina.

Najveći broj lokalnih radio-stanica u Švajcarskoj se osniva u gradovima i to kroz formu akcionarskog ili deoničarskog društva. Osnovna karakteristika programa ovih stanica je afirmacija kulturnog i socijalnog života lokalne zajednice i njenih članova. Publiku uglavnom čine mladi muškarci, urbanog profila, dakle slušaoci čije su potrebe bile zapostavljene od strane nacionalnih radio-stanica. Pozitivan odnos Švajcarskog društva u celini prema lokalnoj radio-difuziji definitivno je potvrđen u jednom aktu iz 1989. godine u kome je istaknuto:

- da su potrebe za lokalnim radijom realne, te da ovaj razvoj treba stimulisati;
- da u rešavanju ovog problema treba voditi računa o opštim, socijalnim i kulturnim potrebama lokalne zajednice i
- da je komercijalizacija pravi osnov za utemeljenje lokalnih medija, time i radija.

MIKROORGANIZACIONA PITANJA RADIO-DIFUZIJE U ŠVAJCARSKOJ NA PRIMERU GRADA BAZELA Bazel (Basel)

Nemački filozof Karl Jaspers (Karl Jaspers) napisao je za Basel: "Ovde se osećam slobodnim čovekom". I zaista Basel (Basel) je grad bogate istorijske

5 *Rapport de gestion 1994*, Société suisse de radiodiffusion et télévision SSR, Bern, juin 1994, Image directrice de la SSR.

tradicije, smešten na severo-zapadu Švajcarske, neposredno uz granicu sa Nemačkom i Francuskom.

Bazel⁶ je istovremeno grad i oblast – kanton. Grad Basel (Basel – stat) je posle Ciriha drugi po veličini grad u Švajcarskoj sa oko 170.000 stanovnika, tri opštine i ukupne površine od 37,2 kvadratna kilometra. Kanton Basel (Basel – landschaft) je veća celina, površine 428,1 kvadratna kilometra, sa 200.000 stanovnika, 73 opštine i gradom Listalom, kao administrativnim centrom.

Dramatična istorijska dešavanja u koje spadaju: epidemije kuge 1348. i 1610. godine, katastrofalni zemljotres 1356. i krvoproljeće u bici kod St. Jakoba (St. Jacoba), drastično su smanjila broj stanovnika i destabilizovala razvoj ovog regiona. Po pristupu švajcarskoj konfederaciji, 1501. godine započinje brži i intenzivniji razvoj.

Uz raznovrsne kulturne uticaje koji su karakteristični za ovo područje mora se istaći da je u Bazelu 1460. godine osnovan najstariji Univerzitet u Švajcarskoj, među najstarijim u Evropi, sa renomiranim humanistom i kosmopolitom Erasmom Roterdamskim (Desiderius Erasmus Rotterdamus) kao predavačem.

Tokom ovog veka Basel je izrastao u dinamičan, moderan grad gornje Rajne, centar hemijske industrije (La Roš – La Roche; Novartis – Novartis...), sajmova (koji se održavaju od 1471. godine), velikih banaka.

Oko 98% stanovnika govori nemački jezik, tačnije varijantu u dijalektu, što je uticalo i na razvoj kulture, umetnosti i komunikacije. U gradu egzistiraju oko dvadeset pozorišta, brojni muzeji (istorijski, prirodnjački, papira, sporta, muzičkih instrumenata, crtanih filmova i karikatura...), galerije, bioskopi, koncertni holovi. Kasnih dvadesetih godina Basel su zvali "gradom džeza", pošto se proslavio učestalim džez programima, školom džeza što je dovelo do osnivanja Muzeja džeza u neposrednoj blizini grada.

Bazel na radio-talasima

Stanovnici Bazela imaju mogućnost svakodnevno da kvalitetno prate programe osam radio stanica. To su:

- iz sastava državne, nacionalne mreže: Švajcarski Nemački Radio 1, 2, 3 (Deutsch Radio Schweiz – DRS 1,2,3) i Švajcarski Zapadni Radio 1, 2 (Schweiz West Rundfunk – SWR 1, 2) i
- privatne – komercijalne radio-stanice: Radio "Bazilisk" ("Basilisk"), Radio "X" i Radio "Edelvajs" ("Edelweiss").

⁶ Ime Bazela potiče od latinske reči Basilea – kraljevski grad.

Radio-stanice koje pripadaju nacionalnoj mreži u obavezi su da slede principе koje su generalno pozicionirane od strane švajcarskog društva. Zato su njihovi programi prebogati sadržajima umetničke muzike, redovnim informativnim programima, emisijama u kojima se analitički prilazi aktuelnim političkim, socijalnim, ekonomskim i kulturnim pitanjima švajcarskog društva.

Program DRS 1 je namenjen opštem slušaocu, nižeg kulturno-obrazovnog nivoa, sa akcentom samo na davanju informacija. Mušički sadržaji su primereni auditorijumu, što znači da se emituju strani hitovi i švajcarska muzika.

Sadržaji koje emituje DRS 2 takođe su namenjeni obrazovanijim slušaocima, pošto su aktuelne teme iz politike, ekonomije, kulture uobličene u emisije analitičkog karaktera. Najveći deo emitovanih mušičkih sadržaja čini umetnička muzika.

Informativno – kulturno – umetnički program bila bi kratka definicija programa DRS 3. U mušičkom delu programa emituju se strani hitovi, šlageri i umetnička muzika. Od ostalih programskih sadržaja zanimljivo je istaći radiodramski program, kroz pojedine emisije i drame u nastavcima (oblik sapunske opere), emisije o pozorišnoj umetnosti i slično.

Program SVR 1 je veoma sličan programu DRS 2, s obzirom da obiluje aktuelnim temama i gostima. Muzika, kao konstitutivni deo programa, komunikativnija je od muzike DRS 2, s obzirom da se emituju najrazličitiji žanrovi zabavne, pop i rok muzike.

Ono što je u našim uslovima u dane vikenda program "Stereorama", to je svakodnevno u severo-zapadnom delu Švajcarske program SVR 2, dakle isključivo sadržaji umetničke muzike uobličeni u različite programe i emisije.

Među programima i emisijama mogu se izdvojiti "Jutarnji žurnal" (Morgenjurnal – DRS 2), "Tema dana" (Tagesthema – DRS 2), "Kontekst" (Kontext – DRS 2), "Berza fleš" (Borsen flash – DRS 1), "Aktuelnosti" (Aktuell – SWR 1), "Odjek vremena" (Echo der zeit – DRS 1), prenosi i snimci koncerata (DRS 2, DRS 3, SWR 2), Muzika a la cart (DRS 2), šlageri, dramski programi u nastavcima (DRS 3).

Radio "Bazilisk" ("Basilisk") – www.basilisk.ch.

U samom centru Bazela, u neposrednoj blizini gradske luke; skupštine i najstarijeg mosta – podignutog 1225. godine, lociran je Radio "Bazilisk". Stanica je dobila ime po simbolu Bazela – Bazilisku, mitskom zmaju sa nogama, krilima i glavom petla.

Radio "Bazilisk" pripada kategoriji privatne, komercijalne, lokalno-regionalne radio-stanice. Svoju delatnost stanica je započela 1. novembra 1993.

godine, na čelu sa iskusnim radijskim stvaraocima Kristijanom Hebom (Kristian Heeb) i Hansom Rudijem Ledermanom (Hans Rudi Ledermann)⁷ kao osnivačima i vlasnicima. U želji da objedine svoja znanja i finansijska sredstva, oni su, sa programskim konceptom i tehničkom dokumentacijom, konkurisali kod gradskih vlasti Bazela i dobili privremenu dozvolu za emitovanje programa. Dakle, grad i njegovo rukovodstvo doneli su odluku da je gradu potrebna radio-stanica ovog profila. U situaciji dok je po gradovima i kantonima egzistirao relativno mali broj radio-stanica, neki od ovakvih oblika lokalne samouprave bili su održivi. Međutim sa prodorom privatnog kapitala i komercijalizacijom, država je osetila potrebu da unese "više reda" u ovu oblast. Tako se osniva stručno telo *Radio društvo Švajcarske* (Schweiz radio gesellschaft – SRG), koje ostvaruje stručnu umetničko – tehničku kontrolu rada radio-stanica, istovremeno propisujući ograničenja vezana za reklame i advertajzing. Gornja propisana granica za reklamne poruke u toku jednog sata programa neke komercijalne radio-stanice je dvanaest i po minuta. Iako se Radio Bazilisk u potpunosti finansira komercijalnim putem, u toku jednog sata ne emituje se više od šest minuta propagandnog programa⁸.

Programski sadržaji Radio Baziliska se emituju na talasnoj dužini od 107,6 MHz FM stereo i uz korišćenje dva predajnika van grada i jednog u samom gradu, ukupne snage od oko 2 kW⁹. Svakodnevno oko 150.000 ljudi u kantonu Bazel i čak oko pola miliona u širem regionu, koji uključuje Elzas (Francuska) i Lorah (Nemačka), kvalitetno prati program ove radio-stanice.

Dvadesetčetvoročasovni program realizuje se u samostalnoj produkciji zaposlenih u Bazilisku. Odnos muzičkih i govornih sadržaja u programu je 90:10%, mada se često procenat govora smanjuje na 3-5%. Prema karakterističnom formatu Radio Bazilisk je najbliži formatu *evropskog hit radija*, što potvrđuju muzičke vrste i žanrovi koji se mogu čuti na frekvenciji 107,6 MHz. Najprisutniji su muzički sadržaji stranih autora i izvođača, uglavnom sa engleskog govornog područja, vokalno – instrumentalnog karaktera. Žanrovski to su popularni, savremeni hitovi, evergrin, disco, pop i rok muzika, sa primesama etno, džez i filmske muzike.

Manje zastupljen, govorni deo programa se realizuje na dijalektu nemačkog jezika i uspešno ostvaruje osnovne funkcije radija kao medija. Informativni

7 Pre nego što je osnovao Radio Bazilisk, Hans Rudi Lederman se afirmisao radom na državnom švajcarskom i nemačkom radiju, kao i u programu prestižne, lokalne radio-stanice "24 Radio", koja deluje u kantonu Cirih.

8 Reklamni blokovi se od ostalog programa odvajaju karakterističnim džinglom koji podseća na prebiranje po žicama harfe.

9 Geografski položaj Bazela u rajsnoj dolini stvara brojne probleme vezane za čujnost programa i pokrivanje regiona signalom.

program je sastavljen od: vesti, koje se emituju u svakom satu; programa koji su namenjeni dešavanjima u regionu (Radio Basilisk – regional); brojnih servisnih informacija (saobraćaj, vremenska prognoza, prodaje/rasprodaje, turizam...) i izveštaja sa berze, koji se emituju dva puta dnevno.

Edukativni programi nisu zastupljeni u programu Radio "Baziliska", što znači da je uz propagandno – persuazivnu u ostalom delu programa najzastupljenija zabavno – rekreativna funkcija. Ovakva funkcionalna struktura program Radio "Baziliska" i princip info + entrtejmnt (entertainment), približava ga brojnim lokalnim radio-stanicama u Evropi i kod nas. Uz svakodnevni informativni magazin, koji se emituje u intervalu od 7 do 12 časova, sa dominantnom informativno – zabavnom funkcijom, od zabavnih sadržaja su prisutni: prenosi fudbalskih utakmica u kojima učestvuju zaposleni u raznim lokalnim radio-stanicama; slušaoci – interpretatori poznatih hitova – karaoke; najrazličitiji programi u eksternim prostorima¹⁰...

Program Radio "Baziliska" kreira i uobičava oko četrdeset stalno zaposlenih ljudi sa punim radnim vremenom i oko dvadeset honorarnih saradnika. Najveći broj je visokoobrazovanih novinara – žurnalista, koji u neposrednoj praksi stiču znanja o oblikovanju radio-programa i radiofonskih poruka.

Studijski prostori su savršeno opremljeni profesionalnom opremom za produkciju i reprodukciju, analognim i digitalnim putem. U upotrebi su tri studija:

- za emitovanje programa, tzv. "live" studio, skoro potpuno automatizovan, sa tri računara u funkciji emitovanja programa i jednom osobom koja je kompleta izvođač programa (voditelj, organizator, tehničar, pri čemu muzički urednik svoj muzički izbor priprema pred emisiju i dostavlja putem računara;
- preprodukcijski studio, sa analognom i digitalnom tehnikom, u kome se pripremaju delovi programa i emisije i
- treći studio, koji je isključivo u funkciji produkcije radijskih reklamnih poruka i džinglova.

S obzirom na činjenicu da je Radio "Bazilisk" komercijalna radio-stanica među bitnim pitanjima je pitanje mehanizma reklamiranja i ciljnih grupa koje su slušaoci programa i kojima oglašivači prodaju svoje proizvode.

Prema važećim zakonskim aktima u oblasti radio-difuzije u Švajcarskoj, radio-stanica ne može istovremeno da emituje reklamne poruke i da prodaje vreme u kome će se one emitovati. Iz ovog razloga u prostorijama radio

10 Jedan od poslednjih programa organizovan je u povodu nedelje biciklista. Na najprometnijem gradskom trgu – Barfuser placu (Barfusser Platz), organizованo je takmičenje u vertikalnoj vožnji bicikla na visinu do 2 metra, degustacija novog energetskog keksa i sve to uz brojne posmatrače, direktni radijski prenos i brojne nagrade sponzora.

"Baziliska" je smeštena agencija "Medag", koja profesionalno prodaje delove programa, po predviđenim tarifama i nudi mogućnost komitentima da im zaposleni u stanicu pomognu oko izrade ili u potpunosti izrade reklamne poruke.

Što se tiče istraživanja slušalaca programa, prema istraživanju koje je obavljeno tokom 1998. godine¹¹, najveći broj slušalaca programa stanice su muškarci, srednjoškolskog obrazovanja, u rasponu od 20 do 45 godina. Ova informacija je od velikog značaja za oglašivače.

Radio "Bazilisk" je moderan, privatni, komercijalni, lokalno – regionalni hit radio. U organizacionom smislu daje odlične primere za maksimalnu optimizaciju u korišćenju produkcijskih kapaciteta i minimalizaciju u odnosu na angažovanje kadrovskih potencijala. Ukupan program je veoma dobro koncipiran sa akcentima na udarnim vestima iz regiona i lokalne zajednice, hit muzičkim sadržajima i zabavnim magazinskim programima.

Dobro formatiran program u odnosu na stvarni i potencijalni auditorijum, savremena tehnička baza i pravilno pozicioniranje marketinga stanice, samo su neke od pretpostavki koje su Radio "Bazilisku" donele prestižno mesto među radio-stanicama u kantonu Bazel¹².

Radio "X" – www.radioX.ch.

Sa lokacije u blizini bankarskog centra grada Bazela i na frekvenciji od 94,5 MHz, emituje se program radio-stanice Radio "X".

Stanica je osnovana u aprilu 1996. godine kao akcionarsko društvo. Sa jedne strane kao akcionar se pojavila privatna štamparija Faros Farlag – Hans Rudolf Švabe a.g. (Pharos Verlag – Hans Rudolf Schwabe action gesellschaft) sa 50% deonica i gospodin Toni Jeni (Tony Jeni), kao akcionar preostalog dela. Uz osnovni kapital koji potiče od akcionara, stanica deo prihoda ostvaruje komercijalnim putem kroz prodaju reklamnog prostora i sponzorisane delove programa.

Program se emituje svakodnevno u intervalu od 06 časova do 22/23 časa. Procentualno oko 80% ukupnih sadržaja je muzika. U producijskom smislu 90% programa realizuju zaposleni i saradnici stanice. Najveći deo programa uređivan je i voden na dijalektu nemačkog jezika. Delovi programa koje pripremaju pripadnici drugih naroda, u trajanju od 1-2 sata, emituju se na

11 Istraživanje broja i strukture slušalaca je veoma skupo i ne tako često. Vrednost pomenutog istraživanja iznosila je oko 200.000 švajcarskih franaka, što iznosi oko 240 000 nemačkih maraka.

12 Informacije o nastanku i genezi Radio "Baziliska" dobijene su od gospodina Janika Šulca (Janick Schulz), muzičkog urednika, voditelja i koordinatora programa.

njihovim jezicima, uz tehničke usluge Radio "X"-a i materijalnu pomoć lokalne zajednice¹³.

Definišući profil, format Radio "X"-a, zaključci se svode na to da je to suštinski *lokalna radio-stanica kulture*. Njen koncept se bazira na dualnom modelu gde se u jednom segmentu programa prate brojna kulturna dešavanja grada, kao urbanog entiteta, dok se kroz drugi afirmaše integracija predstavnika drugih naroda (Kurda, Portugalaca, Albanaca, Turaka, Indijaca..) u lokalnu zajednicu, time i u Švajcarsko društvo u celini. Prema grubim pretpostavkama akcionara i zaposlenih u Radio "X"-u, dakle bez empirijskih istraživanja, svakodnevno oko 100.000 ljudi, u gradu i okolini, sluša program stanice. To su uglavnom mladi ljudi od 15-30 godina kao i pripadnici drugih naroda čija se integracija stimuliše.

Program koji se realizuje u produkciji same stanice, uz nezaobilazne informativne segmente kakvi su vesti, servisne informacije i vremenska prognoza, obiluje emisijama iz oblasti kulture i umetnosti, koje su najčešće u formi kulturnog kalendara, najava dogadanja ili analitičkih prikaza – reportaže, recenzije, kritike. Najzastupljenija umetnička disciplina je muzika, najmanje književnost.

Edukativne emisije su prisutne u programu Radio "X"-a kroz neklasične forme i sadržaje. Tako se u emisijama, koji pripadaju sponzorisanim blokovima, može dosta saznati o radu na računarama, Internetu i sličnim oblastima zavisno od sponzora. Veoma je specifična emisija "ExXpression", na programu nedeljom od 17.00 do 18.30 časova, koja se realizuje u saradnji sa katoličkom crkvom i predstavlja oblik "radijske veronauke". Generalno svi sadržaji iz kulture su neka vrsta edukacije i animacije slušalaca.

Zabavno – rekreativna funkcija je prisutna u emisijama kakve su "Basel on the ROXX", "Paradox X", "Martina's Karrusell"... Programske akcije ovog karaktera organizuju se jedanput godišnje u vreme gradskog festivala – karnevala, kada se iznajmljuje autobus, pokretni studio, koji obilazi dešavanja u različitim delovima grada.

Muzički sadržaji koji se emituju na Radio "X" – u, uglavnom pripadaju stranoj muzičkoj produkciji – pop, rok, dens, tehno, rejv, hip-hop, džez, etno i filmska muzika, mada se forsiraju i domaći, švajcarski i bazelski rok, hevi i pop bendovi. Pripremaju se i specijalizovane emisije u kojima se prave top liste demo grupa Bazela, njihovi članovi gostuju u programu, predstavljaju nova izdanja, prave recenzije...

13 Ponedeljkom se emituju programi za Albance i Italijane, utorkom za Turke, sredom za Špance, četvrtkom za Kurde i Indijce i nedeljom za Portugalce.

Po pitanju kadrovske strukture, Radio "X" ima sam četiri stalno zaposlene osobe, sa punim radnim vremenom, i oko tridesetak honorarnih saradnika, sa delom radnog vremena ili volonterskim statusom.

Studijski prostori su opremljeni profesionalnom i poluprofesionalnom opremom. U funkciji su dva studija:

- studio za produkciju programa i
- studio za emitovanje programa, koji je opremljen digitalnom tehnikom, ali koji i za naše uslove izgleda prilično skromno, s obzirom da nije izvršeno akustičko razdvajanje prostora studija i tehnike.

U realizaciji programa obično učestvuju dve osobe: voditelj programa i tehnički realizator, uz superviziju glavnog producenta. Priprema i koordinacija programa se obavlja dan ili veče uoči emitovanja uz pomoć računara, što je prvenstveno važno zbog izbora muzičkih sadržaja.

Radio "X" je lokalna radio stanica, sa ciljem da ostvari afirmaciju kulturnih i multikulturnih vrednosti. To je istovremeno "mlada" stanica, koja je prevazišla početnu fazu konstituisanja, ali još uvek nije došla do definitivnih rešenja. Neki od programske, organizacione i tehničke segmenata funkcionisanja, povremeno su na granici amaterizma. Zamerke bi se mogle dati i na zapostavljanje komercijalne dimenzije i loš odnos prema istraživanju strukture auditorijuma i odgovaranju na brojne nezadovoljene potrebe lokalne zajednice¹⁴.

Radio "Edelvajs" ("Edelweiss") – www.radioedelweiss.ch.

Iz administrativnog centra kantona Bazel, gradića Listal, svakodnevno se emituje dvadesetčetvoročasovni program, lokalno-regionalne stanice Radio "Edelvajs". Programi se emituju na ultrakratkim talasima dužine 101,7 MHz. Signalom je pokriven veliki deo severo-zapadne Švajcarske, grad Bazel, i kantoni Arg, Soloturn i Bazelant, sa oko 120.000 ljudi, koji su slušaoci programa.

Radio-stanica "Edelvajs" nosi ime po alpskom cvetu, runolistu, što je malo neobično s obzirom na činjenicu da je ovaj deo Švajcarske prilično udaljen od Alpa, čiji se vrhovi mogu eventualno videti po izrazito lepom vremenu. Ovo je neka vrsta "preuzete greške", pošto je prva lokalno-regionalna stanica "Edelvajs" sa radom započela pre oko pedeset godina.

Pre četiri godine, dakle 1995. godine, na čelo stanice je došlo novo rukovodstvo sa novom organizaciono – programskom koncepcijom. Ovim putem

14 Informacije o nastanku i delovanju Radio "X" – a dobijene su od Toni Jenija, programskog direktora i vlasnika polovine deonica stanice.

izbegnuti su birokratski problemi oko dobijanja dozvole za rad pošto je praktično došlo do revitalizacije postojeće radio-stanice.

Vlasnički odnosi su organizovani po sistemu akcionarskog društva pri čemu je kompanija "Selhold" ("Schhold") vlasnik najvećeg broja deonica.

Finansiranje je isključivo bazirano na komercijalnom principu – prodaju reklamnog prostora, sponzorisane blokove i slično. Poslovi prodaje vremena za emitovanje propagandnih poruka, njihov broj i učestalost¹⁵, povereni su specijalizovanoj agenciji "Revag" ("Rewag"), koja funkcioniše kao podsistem ove radio-stanice.

Radio "Edelvajs" je prestrukturirana, *informativna, lokalno-regionalna radio-stanica*, u čijem programu svako iz definisane ciljne grupe, a to su stanovnici grada i regiona u rasponu od 15-35 godina, mogu naći neki od željenih sadržaja, bilo da je u pitanju određena muzika ili neophodna informacija.

U svakom satu se emituje informativni program sastavljen od informacija opštег karaktera, ali koje su vezane za lokalno-regionalno područje; berzanski izveštaji; opšte servisne informacije¹⁶ i informacije iz kulture i sporta.

Edukativni sadržaji u rudimentarnom obliku nisu zastupljeni, dok su zabava i relaksacija prisutni kroz muzičke emisije, emisije želja, magazinske i noćne programe.

Odnos govornih i muzičkih sadržaja okvirno je 20:80%. Najzastupljeniji su muzički sadržaji strane produkcije, hitovi 80-tih, tehnico, disco, pop-rok sadržaji. Umetnička, folk i etno muzika se ne emituje.

Stalno zaposleni sastav čini 8-10 ljudi, visokog obrazovanja i sa punim radnim vremenom. Ostali angažovani su stalni ili povremeni honorarni saradnici sa delom radnog vremena. U toj kategoriji najviše je studenata kojima je ovo dobar put za sticanje novih znanja o radiju i izvesnu materijalnu zaradu. Rad zaposlenih je organizovan u dve redakcije. Sa jedne strane je to sekција novinara, kojima su povereni poslovi pripreme vesti i drugih informativnih delova programa. Drugu sekciјu ili redakciju čine ljudi čiji je posao ukupna koordinacija i priprema muzičkih sadržaja za program i specijalizovane emisije.

Radio "Edelvajs" ima specifičnu situaciju kada su u pitanju studijski prostori, čiji broj, lokacija i opremljenost dokazuju da je u pitanju lokalno-regionalna, informativna radio-stanica. U gradu Listalu, gde je smešteno sedište stanice i redakcijski prostori, nalaze se dva studija. Jedan je namenjen neposrednom emitovanju programa, dok je funkcija drugog vezana za produkciju i pripremu

15 Radio-stanica "Edelvajs" nije specijalizovana za izradu reklamnih spotova.

16 Specifičan sadržaj servisnih informacija čine oglasi o izgubljenim i nađenim stvarima.

programa. Treći studio je smešten u gradu Bazelu i linkovskom vezom povezan sa centrom u Listalu. U njemu se obavlja priprema delova programa ili se obavljaju "živa" uključenja sa važnih sportskih i kulturnih dešavanja u Bazelu. U svrhu pripreme i realizacije programa koristi se profesionalna i poluprofesionalna, digitalna i analogna tehnička oprema. Emitovanje programa u potpunosti je kompjuterizovano.

U pogledu planiranja ispoštovano je načelo fleksibilnosti. Na makro planu postoji programska shema, dok se kratkoročno planiranje ostvaruje neposredno za vremenski period od jedne sedmice ili jednog dana.

Radio "Runolist" – "Edelvajs" je zanimljiv primer komercijalne, lokalno-regionalne radio-stanice, koja je organizovana po principu akcionarskog društva. Informativno – kulturno – zabavni program, na neki način je "mešavina za svakog po nešto" i korespondira mahom sa mladim slušalačkim grupama. S obzirom da stanica ima dugu predistoriju i da je njegova revitalizacija skorijeg datuma, reč je o modernizovanoj i osavremenjenoj radio-stanici¹⁷.

ZAKLJUČAK

Kao i u brojnim zemljama Evrope, lokalni radio u Švajcarskoj je nastao kao rezultat potreba lokalnog, gradskog stanovništva za novim sadržajima i oblicima u informisanju. Iako malobrojno, lokalno stanovništvo nije nebitna karika u informacijsko – komunikacijskom lancu. Štaviše, ono postaje inicijalni pokretač bitnih političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih dešavanja, od lokalne do globalne zajednice.

Svojim programom lokalne radio-stanice u Bazelu i Švajcarskoj zadovoljavaju potrebe lokalnog i regionalnog stanovništva. Prema načinu finansiranja to su komercijalne¹⁸ stanice, formatirane kroz tri modela:

- lokalno – regionalni, informativno – muzički, hit radio – Radio "Bazilisk";
- lokalno – informativni – radio kulture – Radio "X" i
- lokalno – regionalni, informativni radio – Radio "Edelvajs".

Značajno je istaći stanicu Radio "X", s obzirom na činjenicu da se radi o stanci koja u svom programu koji je orientisan ka informacijama i kulturi, ide korak napred afirmišući kulturne vrednosti pripadnika drugih naroda nastanjenih u lokalnom okruženju. Programi koji podstiču njihovu integraciju

¹⁷ Informacije o delatnosti Radio "Edelvajs" dobijene su od Dominika Marberta (Dominique Marbert) koordinatora, novinara i voditelja u ovoj stanci.

¹⁸ Bilo da se radi o modelu privatnih stanica ili onih koje su organizovane kao deoničarska, odnosno akcionarska društva.

veoma su zanimljivi sa aspekata političke, kulturne, verske i jezičke tolerancije, koja se u Švajcarskoj neguje i na nacionalnom nivou.

Ono što bi nedostajalo svim lokalnim stanicama, pa i analiziranim su kvalitetna i permanentna istraživanja auditorijuma lokalnog radija, čime bi se stvorili uslovi za bolje projektovanje njihovog rada i razvoja.

LITERATURA

- Kun, Mira, *Lokalne radio stanice – pregled inostranih problema i iskustava*, Radio-televizija Beograd, Beograd, 1979.
- Lučić, Milan, *Lokalni radio – evropska iskustva*, Zajednica radio-difuznih organizacija SAP Vojvodine i Informativni centar Sombor, Sombor, 1990.
- Rapport de gestion 1994.*, Société suisse de radiodiffusion et télévision SSR, Bern, 1994.
- Zbornik *Lokalni radio u Evropi*, Džon Libej, Velika Britanija, 1992.

Mirjana Nikolić

LOCAL COMERCIAL RADIO IN SWITZERLAND

Summary

According to its organization and structure, local radio in Switzerland is a typical example of European local radio. Multiculturalism of Swiss society, however, partly a historical legacy and partly an outcome of the recent population migrations, has given rise to certain special approaches to programme concepts of local radio. Basel, the second largest city in Switzerland, is situated in the German part of country. The author describes the work of three local radio stations: Radio "Basilisk", Radio "Edelweisse" and Radio "X". With their programmes, organization, and technical characteristics, these radio stations are active agents in the latest radio diffusion developments in Europe.